

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

גלוי וסמוי בפרוש הרב הירש לתורה 400-90-0

טובה גנזל, ganzelct@yahoo.com

(1): "...לשאוב ולתאר... אותן אמיתות, אשר עליהן מושתתת השקפת העולם והחיים היהודית, ואשר הן חוקות חיי ישראל לעולם ועד... להכרה על אודות אחידותה המלאה של הרוח המפעמת בכתבי הקודש של דבר ה', וכן להכרה שהרוח הזאת איננה נחלתם של ימי קדם שאבד עליהם כלח, אלא חיה היא איתנו בהווה, ובה תקוות העתיד של כל מאוויי האנושות." (מתוך ההקדמה לחומש בראשית)

(2): "חשיבות יתירה נודעת לכך; ולא למותר להדגיש זאת בתקופה זו, בה פרשנות שטחית מסלפת את הכתובים ומגלה בהם פנים שלא כהלכה. כל התגלות אלוקית שבמקרא יוצאת מן ה' ובאה אל האדם. ה' מדבר אל הנביא ולא מקרבו... כל מקום שאתה מוצא התגלות אלוקית במקרא, הרי האדם הוא מקבל בלבד, ולא יוצר פעיל. ומכאן סתירה לדעתם של אלה, הכופרים בעובדת ההתגלות, אך מסווים את כפירתם במעטה כזב, - כאילו התגלות ה' היא תוצאה גרידא של דמיון והתפעלות אנושית. איך דיבר ה' אל הנביאים, - הרי זה סוד כמוס לאדם... דיינו שאנחנו יודעים, שאכן הוא דיבר ונראה לנביאים" (בראשית פרק יב, פסוקים ז-ח)

"רק הישמר.. פסוקים אלה מזכירים שתי עובדות שראינו אותם בעינינו: המשפט האלוהי הן כל יחיד על נאמנותו לתורה או על בגידתו בה; וכח התורה הזאת שכל עתידנו מותנה בה במוחלט. אולם הכל תלוי בכך שראינו בעינינו את העובדה היסודית של מתן תורה מידי ה', שהרי עובדה זו מעידה במישרין שתורה משמים וה' הוא אל חי וקיים למעלה מן העולם. העובדה ההיסטורית של מתן תורה בסיני, שמראה עינינו מעיד עליו, הוא יסוד היסודות, והיא שחייבת להישמר בלבנו לעד, וחובה למסור אותה לבנינו אחרינו על מנת שגם הם ישמרו אותה בלבם וימסרו אותה לבניהם אחריהם. מראה עיניים של אומה שלמה כאחת הוא בסיס העובדה ההיסטורית של ההתגלות, ואין לכך דוגמא בכל אומה ולשון. המסירה מאבות לבנים של אומה שלמה היא המקיימת את העובדה הזאת בלב כל הדורות הבאים לכך אין דוגמא בכל אומה ולשון.

...התרחק מכל מה שעלול לסכן את נאמנותך לייעודך העצמי. חקירת הטבע והחיים ההיסטוריים של העולם הלא-יהודי אינם מושתתים על שתי העובדות, שניסיוןך מעיד עליהן: מציאות האל היחיד, האישי, שהוא למעלה מן העולם: ומתן תורה שיצאה מפיו... בעיצומו של עולם הנתפס להשקפות שבסיסן רעוע - שמור את עצמך לעצמאותך הרוחנית. השקפות הבנויות על יסודות רעועים הן מוטעות, ולפיכך גם המסקנות הנובעות מהן הן מוטעות. אם תיתן דעתך להן אתה עלול לשכוח את העובדות שניסיוןך מעיד עליהן, ואשר רק על יסודן אפשר לקנות את אמת ההווה והחיים. ולפיכך: שמור את עצמך לעצמך, לבל תשכח את העובדות שראית במו עיניך!

אולם מעל הכל.. אותה הסתכלות לא יהודית בחיי הטבע וההיסטוריה - בנקל ימצא לה פרקליט בנפשך פנימה. משנסתלק ה' מחיי הטבע שבאדם, הרצונות החושניים של הנפש משתלטים על האדם ונעשים לו לאלוהים, ועם הרחקת התורה מהחיים ההיסטוריים, האדם הריבוני מתנשא למלך והוא משתרר על העולם באנוכיות ובאלימות. שני אלה עלולים להחניף ל"נפשך", למהותך ולרצונותך החושניים הרוחניים; הם פורקים מן הרוחניות את על קדושת המוסר, והם משחררים את החיים ההיסטוריים מדרישות המשפט והחסד שה' הטיל עליך בסיני. משום כך כדרך שחובה עליך להישמר מהשפעות לא-יהודיות הבאות מן החוץ, כן שמור את נפשך מפיתויי החושניות והאנוכיות; שמור את נפשך לבל

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

תשכח את העובדות המעידות לך על ה' ועל תורתו. שמור בייחוד את כוחותיך הנפשיים לבל ייעלמו מעיניך העובדות שראית אותן במו עיניך!". (דברים פרק ד פסוק ט)

(3): "הננו רואים צורך מיוחד להטעים דבר זה ביתר הבלטה. בשם "חכמת ישראל" נאמרו דברי הבל ורעות רוח אף על זו נקודת הזוהר והשיא של מעשה העקדה – פיסגת הגבורה היהודית וגבורתו המוסרית של האדם בכלל. שלוחה יד להפוך אמת לשקר ולהמיר דבר בהיפוכו. וכך אומרים... אכן, מי שמבקש להוכיח זאת מתוך מעשה העקדה – דבריו דברי הבל ורעות רוח". (בראשית פרק כב, פסוקים יא-יב)

(4): מתוך חומש דברים

ב, י: הערות שמשה מוסיף אותן לצורך ביאור בשעת כתיבת נאומו. הם באים לחזק את לב העם במלחמה הצפויה לו...

ב, טז-יז...יש דרגות שונות של אופן הגעת דבר ה' אל האדם, ודבר זה מוכח מן האמור במדבר יב, ו-ח

ב, כ: תוספות מבארות, שמשה הוסיף אותן בשעת כתיבת נאומו

ג, ט: הרי כן שוב תוספת שנוספה על ידי משה בשעת כתיבת נאומו

ד, מה: אלו הן אותן העדות ואלו הם אותם החוקים והמשפטים, שמשה מסר אותם בעל פה אל כל האומה בכל ימי המסע ממצרים..

ה, ו-יח: כך יובן שמחשבותיו ורגשותיו של משה לא אפשרו להפסיק ב"בנים" על מנת להוסיף את ה"שלישים" כרעיון חדש, אלא הוא העדיף לצרף בנים, נכדים ונינים ע"י ו החיבור... – משה הוסיף מטעמים..

לג, א: ...נראה לנו שברכה זו של משה לא נאמרה לו מפי ה' כשאר כל דברי התורה, אלא הוא אמר אותה מלבו, ועל פי זה יובן הכינוי "איש האלוקים" שניתן למשה רק כאן.... אך ברכה זו לא היתה דבר ה' אלא מאמר של משה והכינוי שניתן כאן למשה בא ללמדנו שיש לייחס למאמרים אלה ערך נעלה בהרבה מאשר לדבריו של אדם רגיל...ואף על פי שאפשר שברכה זו לא ניתנה בדרך נבואה, הרי על כל פנים היא נאמרה ברוח הקודש...

(5): "משום כך הולך ותנו ה' ארבעים שנה במדבר; שם היינו זנוחים מכל הגורמים המספקים לאדם את לחמו מן הטבע ועל ידי כח האדם... שהרי בעינינו ראינו שם את השגחת ה' הזן ומפרנס את ברואיו... וכך היה לנו המדבר לאולפן שהכין אותנו למהלך חיינו שלעתיד". (דברים פרק ח פסוק ג)

" ואכן ניתן לומר בדרך כלל: אלפים שנות הייסורים של העם היהודי הן פירוש חי של כל האמור כאן...ועד היום היא הופכת כל יהודי לעדות חיה על אמיתה של תורה ועל מקורה האלוהי. גם מי שעניו כהות יראה את כח התורה, שהצמידה למצוותיה הודעות כאלה כערבות למשך אלפי שנות העתיד...". (דברים פרק כ פסוק כ)

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

(6): "רבים המדעים והאמנויות שהם נחלת שאר עמי התרבות, ואילו המדע והאומנות של ישראל הוא המדע והאמנות של בניין חיי האדם וחיי עם על יסוד דעת ה', וחובת האדם, החכמה והאמנות של ידיעת התורה והגשמתה, החכמה והאמנות של האמת וההרמוניה בחיים..."

אשר ישמעון את כל החוקים האלה...מכלול כל מצוות התורה קרוי כאן "חוקים". שהרי כולן כאחד מהוות מידה נתונה, בלתי משתנה לכל נסיבות החיים. שאר העמים מבקשים תמיד את מידת חכמת המדינה המתאימה למצבים המשתנים בלא הרף. אולם המשפטים הנוצרים בידיהם הם פרי מחשבת האדם התופסת רק את המוגבל בזמן ואת השטח העליון של הדברים; משום כל חוקיהם מתחלפים בכל עת, ומה שמוכרז היום כאמת וצדק המביא ברכה וישועה – מחר הוא נחשב סכלות משיחית וסותמים עליו את הגולל. רק עם ישראל יש לו מידת חובה נצחית לכל ההווה והרצון של חיי אדם ועם. בביטחון אמיץ הוא משעבד לה את חיי האדם והעם של כל הזמנים, ולבו סמוך ובטוח שבעצם ההשתעבדות לתורת ה' הרי הוא נעשה אדון על גורלו. בדומה לתורתו כן גם ההיסטוריה שלו נתונה וקבועה מראש. אומה שלמה על כל דורותיה מתמסרת לידיעת התורה ולקיומה, ובזכות ההתמסרות הזאת ישראל הוא גוי גדול בעיני העמים. הם שומעים על כל החוקים האלה המעצבים את חיי האדם והעם בישראל, והרי הם מודים שעם גדול זה הוא חברה לאומית המלאה חכמה ובינה!". (דברים פרק ד פסוק ו)

(7): "וכאשר אנחנו מוסרים את התורה לבנינו, נקיים את לשון "ושננתם" גם במשמעות נוספת: בהחלטיות חדה וחריפה ניטע בלב בנינו את תודעת ההתחייבות לתורה; אל נחליש אותה על ידי פרשנות מתחכמת וסובייקטיבית המתחשבת בצרכי השעה ובנוחיות של הזמן". (דברים פרק ו פסוק ז)

- "לא תיקון התורה אלא תיקון עצמנו על מנת שנתאים לתורה. זהו התפקיד היחיד המוטל עלינו לעד ובכל עת". (דברים פרק י פסוק ב)

(8): "באותה בהירות שאיננה משתמעת לשני פנים הוכרז כאן על נצחיות התורה ועל תוקפה המחייב שלא יתבטל... מאמרים אלה של ה' הם ברורים ואינם משתמעים לשני פנים, והם מכחישים את כל המדברים תועה על ישראל ועל תורתו ורואים אותם כמיושנים. ישראל והתורה אינם שרידים של עבר מת אלא הם מעורים בהווה החי וצופים לעתיד רב סבר. רק אם נכיר ונעריך את האמת הזאת ונתמסר בשמחה וללא סייג לייעוד זה, נמצא בכל תקופה את הישיר בעיני ה' ואת הדרך לישע אלוקים..." (דברים פרק ל פסוקים ח-י)

(9): "אולם בראש ובראשונה הוא הראה לו את הדרישה המופנית אל כל מנהיג בישראל, שלא יירתע לעולם מרוח הזמן ולא יכנע לשום תקופה של בגידה בה' ותעייה מדרכי תורתו. בהשקט ובבטחה, בהכרה ובכובד ראש ישא ברמה את דגל התורה שה' הפקיד בידיו; ידע שלעולם יהיה זה תפקידו להוריד את הרמה של תורת ה' ולהתאים אותה לחולשת הדעת של נבוכי כל תקופה, כי התורה היא למעלה מכל תקופה של מבוכה והיא מצפה תמיד לדור הבא שישוב בנאמנות לה' ולתורתו. חובה על מנהיגי כל הדורות לשמור על שלמות התורה כדי להעביר את אמיתה לדור הבא; עליהם לנטוע בלבבות הפתוחים לכך – יהיו רבים או מעטים- ולקיים אותה בהכרה נאמנה למען דורות העתיד: "כי לא ישכח מפי זרעו". (דברים פרק לא פסוק כב)